

**УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ**

УПУТСТВО ЗА ПИСАЊЕ ИЗВЕШТАЈА О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовео комисију
На основу члана 127 Статута Филолошког факултета Универзитета у Београду и члана 128 Закона о високом образовању, Наставно научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду на седници одржаној 19.9.2024. донело је одлуку 2633/1 да се образује комисија за оцену докторског рада који је Јелена Штефан предала под насловом *Књижевни дискурс као огледало феминистичких идеологија у нефикционалним радовима Маргарет Атвуд и Наоми Алдерман: упоредна анализа дискурса о феминизму и дискурса у њиховом књижевном делу.*

2. Састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. Др Мирјана Даничић, доцент, Англистика, 21.1.2021. Универзитет у Београду, Филолошки факултет
2. Др Грета Гец, доцент, Англистика, 30.1.2024. Универзитет у Београду, Филолошки факултет
3. Др Јасмина Теодоровић, ванредни професор, Енглеска књижевност и култура, 14.4.2021, ФИЛУМ, Крагујевац

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Јелена И. Штефан је рођена 12.3.1993. у Пожаревцу где је похађала ОШ „Свети Сава“ и друштвено-језички смер Пожаревачке гимназије. Дипломирала је 2016. године на Катедри за англистику Филолошког факултета Универзитета у Београду са просечном оценом 9,33. Након завршених основних студија, уписала је мастер програм Језик, књижевност, култура на истом факултету. Наредне, 2017. године, одбранила је мастер рад под називом „Аспекти

семантичког примовања: асоцијативна повезаност наспрам емоција и тренутног расположења“ под менторством др Катарине Расулић. Фокус научноистраживачког рада је на испитивању повезаности емотивног набоја и употребе језика у књижевном дискурсу. Године 2018. објавила је рад у Зборнику радова са Скупа младих филолога у Крагујевцу. Исте године учествовала је на Трећем међународном филолошком форуму у Софији, где је представила рад на тему односа употребе модалних глагола и тренутног расположења говорника. У периоду од 2017. до 2019. године стиче прва искуства у раду у настави у школи страних језика „Смајли“ и на Институту за стране језике у Београду. Као сарадник у настави од 2019. до 2022. године била је ангажована на Катедри за Англистику Филолошког факултета у оквиру предмета Савремени енглески језик као изборни. Године 2020. објавила је рад у часопису „Живи језици“ Филолошког факултета у Београду под називом “The Influence of Emotions and Current Mood on Modal Statement.” Од марта 2024. године запослена је на Универзитету Метрополитан у Београду као асистент за предмет Фонетика и фонологија енглеског језика. Наставила је да се бави научно-истраживачким радом.

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Књижевни дискурс као огледало феминистичких идеологија у нефикционалним радовима Маргарет Атвуд и Наоми Алдерман: упоредна анализа дискурса о феминизму и дискурса у њиховом књижевном делу

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.

Докторска дисертација Јелене Штефан има 193 стране и састоји се из укупно осам поглавља и библиографије, и то: 1. Увод, стр.1-12; 2. Критичка анализа дискурса: методе и теоријски оквир, стр. 13-23; 3. Мултимодални приступ анализи књижевног дискурса, стр. 25-38; 4. Анализа корпуса: Корпус изјава ауторки о родним идеологијама, стр. 40-56; 5. Анализа дијалога и нарације романа „Јестива жена“ и „Моћ“, стр. 57-152; 6. Мултимодална интерпретација, стр. 155-162; 7. Дискусија, стр. 165-176; 8. Закључак, стр. 178-183. У дисертацији се такође налази 56 табела и укупно 65 примера из корпуса, 8 слика и 3 приказа. Дисертација такође садржи и кратку биографију ауторке, као и Изјаву о ауторству, Изјаву о истоветности штампане и електронске верзије и Изјаву о коришћењу.

У уводном делу рада ауторка представља предмет и циљ истраживања, хипотезе и очекиване резултате. Теоријско-методолошки оквир истраживања заснован је на

представљању појмова кључних за анализу. Ауторка тако даје преглед дефиниција феминизма, основне аспекте критичке анализе дискурса, као и однос појединца са родним идеологијама. Ауторка образлаже одабир Маргарет Атвуд и Наоми Алдерман, као и њихових књижевних дела, за упоредну анализу. Такође, дат је детаљан приказ методологије истраживања која обухвата два кључна елемента: друштвено-историјски приступ критичкој анализи дискурса и мултимодалну интерпретацију.

Друго поглавље садржи детаљан приказ начина на који се критичка анализа дискурса примењује у раду. Истакнут је однос родних идеологија ауторки и анализираних књижевних дискурса њихових романа. Фокус је постављен на друштвено-историјски приступ анализи дискурса који Водак и Рајзигл истичу у свом раду (Wodak и Reisigl 2017), као и на елементе овог приступа који упућују на положај мушких и женских ликова у књижевном дискурсу – употреба језичких израза који одређују положај говорника: подређен или доминантан у односу на саговорника. Најзад, приказан је однос положаја говорника у дискурсима романа са личним родним идеологијама ауторки романа.

У трећем поглављу, ауторка представља други елемент методологије истраживања, а то је мултимодални приступ анализи књижевног дискурса. Пружа кратак теоријски оквир са циљем да се истакне значај овог приступа. Затим кроз осврт на значај индивидуалности појединца и његове личне идеологије указује на улогу личних идеологија Маргарет Атвуд и Наоми Алдерман у изградњи идентитета протагонисткиња својих романа. Позивајући се на рад Пола Рикера, ауторка указује на спону феминизма и филозофије која оправдава јединствен начин тумачења књижевног дискурса као показатеља родних идеологија ауторки.

Четврто поглавље представља преглед корпуса ауторки Маргарет Атвуд и Наоми Алдерман о феминизму, тачније, њихова јавна излагања и интервјуе у којима наводе личне ставове према проблему родних односа и родне неравноправности. Након прегледа, дат је сажети приказ изведених закључака о личним родним идеологијама ауторки понаособ.

У петом поглављу дат је табеларни приказ анализе корпуса оба романа. Издвојени су дијалози мушких и женских ликова романа на које се примењују методе друштвено-историјског приступа анализи дискурса – анализа језичке структуре исказа, перспективизација, интензификација/митигација, тон обраћања и нарација. Изведени су драгоцени закључци о начину на који мушки и женски ликови успостављају доминацију у дискурсу. Анализа

нарације која прати исказе ликова у роману издвојена је као значајан показатељ личних родних идеологија Маргарет Атвуд и Наоми Алдерман.

Шесто поглавље истиче мултимодалну интерпретацију текста као значајну методу анализе књижевног дискурса. Дат је визуелни приказ одломака романа „Моћ“ који указује на јединствен начин преношења поруке ауторки ван самог текста, тачније, на визуелну сферу. Тако, истиче се метафорички приказ моћи као разгранатог дрвета, што је пропраћено наизменичном променом форме текста који визуелно асоцира на стабло које се грана. Такође, дат је приказ илустрација које роман садржи, а које читаоцима откривају детаље о ауторкиној личној родној идеологији на јединствен начин. Истакнут је приказ корица првог издања романа „Јестива жена“ са циљем да се укаже на значај визуелног приказа суштине романа, као и илустрација других радова ауторке Маргарет Атвуд, попут поеме „Каснији доласци“ чија је илустрација резултат дугогодишње сарадње Маргарет Атвуд и Чарлса Паштера, илустратора који визуелно преноси суштину њеног стваралаштва са порукама читаоцима и елементима њене личне родне идеологије. Истичући значај илустрација и визуелног доживљаја текста, ауторка у овом поглављу наглашава значај мултимодалне анализе књижевног дискурса – оне која није ограничена искључиво на читање текста, већ се бави и корелацијом између значења текста и начина на који је он визуелно представљен.

Седмо поглавље представља дискусију у којој Јелена Штефан сумира добијене резултате анализе корпуса изјава и интервјуа ауторки романа, анализираних дијалога и нарације романа, као и мултимодалне интерпретације књижевних дискурса оба романа. Истиче заједнички мотив односа слободе и моћи приказан кроз сукоб мушких и женских јунака романа унутар књижевног дискурса. Даље, пружа осврт на значај међусобне сарадње Маргарет Атвуд и Наоми Алдерман која је довела до употребе сличних језичких стратегија за приказ доминације у дискурсу. Штефан даље истиче да Маргарет Атвуд своју јунакињу приказује као пасивног борца за слободу до које стиже тек са стеченим самопоуздањем на крају романа, на шта указује драстична и нагла промена у језичкој структури њеног исказа (Маријан на крају романа прелази са учтивих реченица и потврђивања саговорникових тврдњи на самоуверене изјаве са заповедним тоном). Наоми Алдерман својим јунакињама пружа самопоуздање на самом почетку, на основу изненадне физичке моћи које задобијају, те оне од почетка користе заповедни тон и кратке и одсечне изјаве у разговору са мушким ликовима. На тај начин постижу доминацију у дискурсу баш као што то чине мушки ликови у роману „Јестива жена“.

У Закључку, ауторка излаже у којој мери су потврђене хипотезе и остварени очекивани резултати наведени у уводним поглављима рада. Након тога, она истиче ограничења овог истраживања са предлогом за даље испитивање примене мултимодалног приступа и метода друштвено-историјског приступа на анализу књижевног дискурса, а у циљу откривања дубљих веза између личних идеологија аутора и њихових књижевних дела. Тако, предлаже проширење литературе и упоредну мултимодалну анализу дискурса екранизованог романа „Неприкладан посао за жену“ (*An Unsuitable Job for a Woman*) Филлис Дороти Џејмс (Phyllis Dorothy James) из 1972. године и роман „Џепарош“ (*Fingersmith*) Сапе Вотерс (Sarah Waters) из 2002. године, чије јунакиње пролазе кроз сличну трансформацију идентитета као јунакиње Маргарет Атвуд и Наоми Алдерман.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација под насловом "Књижевни дискурс као огледало феминистичких идеологија у нефикционалним радовима Маргарет Атвуд и Наоми Алдерман: упоредна анализа дискурса о феминизму и дискурса у њиховом књижевном делу" представља значајан допринос изучавању феминистичких теорија и књижевне анализе. Ауторка, Јелена Штефан, истражује сложене односе између књижевног дискурса и феминистичких идеологија, што отвара нове перспективе у разумевању радова ове две ауторке.

Уводно поглавље, које се протеже од стране 1 до 12, јасно поставља основне циљеве и хипотезе истраживања. Ауторка прецизно дефинише предмет свог истраживања, указујући на важност феминизма у раду Атвуд и Алдерман. Ово поглавље служи као чврст темељ за целу дисертацију, постављајући основна питања о томе како се родне идеологије одражавају у књижевности. Наиме, ове ауторке припадају различитим генерацијама и стварају у различитим друштвено-историјским околностима: Атвуд је припадница другог, док Алдерман ствара у време трећег таласа феминизма. Ипак, оне су повезане менторским односом а Алдерман је често истицала да јој је управо дело Маргарет Атвуд било узор и инспирација. У временском раздобљу које раздаваја њихов рад дошло је до важних и значајних промена у статусу жена у западним друштвима. Користећи мултимодалну критичку анализу дискурса, Јелена Штефан је вешто сместила ове ауторке у исту социолингвистичку наративну мрежу и показала везу између њихових личних родних идеологија и дискурзивних стратегија примењених у њиховом књижевном делу.

Методолошки оквир представљен је у другом и трећем поглављу. Друго поглавље, које се бави критичком анализом дискурса, пружа детаљан преглед теоријских и методолошких аспеката. Ауторка истиче друштвено-историјски приступ критичкој анализи дискурса као најподеснији за анализу начина на који личне родне идеологије аутора утичу на структуру и садржај њиховог књижевног дискурса. Овај приступ доприноси детаљнијем разумевању динамике моћи унутар текстова и разоткрива сложеност односа између мушких и женских ликова. Истовремено, детаљно представља филозофију Пола Рикера, који је дао важан допринос феминистичкој анализи језика и разумевању фактора који утичу на родну условљеност језичке употребе (Paul Ricoeur, 1981, 1992).

У трећем поглављу, ауторка уводи мултимодални приступ анализи књижевног дискурса, указујући на важност визуелних и вербалних елемената у стварању значења. Истиче да мултимодални приступ анализи дискурса „подразумева да се језички модалитети не испитују као појединачни и изоловани елементи, већ као компоненте широке мултимодалне структуре која почива на међусобној повезаности и интеракцији саставних елемената“ (Штефан, 2024: 25). Овакав приступ проширује традиционалне методе анализе, додајући нову димензију у разматрању књижевности. Затим, ослањајући се на Рикерово тумачење идеологије у оквиру феноменолошке херменеутике, истиче да је фокус истраживања на изградњи личне идеологије и личног идентитета појединца (јунакиња и јунака анализираних романа), те да „истраживање индивидуалности и изградње идентитета појединца, односно, члана заједнице у којој доминирају одређена друштвена правила и норме, устаљени кодекси понашања, изградње личности и односа са осталим члановима, омогућава да се стекну одређена сазнања о друштвено-историјском контексту и друштвеним односима у том друштву“ (Штефан, 2024: 26).

Четврто и пето поглавље представљају систематичну анализу јавних изјава и интервјуа ауторки, као и књижевних текстова. Ауторка користи табеларне прегледе како би визуелно представила разлике у дискурсу између мушких и женских ликова, примењујући друштвено-историјски приступ критичкој анализи дискурса, који пружа увид у међусобну повезаност свих елемената књижевних дискурса романа – језичких израза, исказивања ставова, положаја говорника у дискурсу, фиктивном свету романа као контекста дискурса. На основу ове анализе, ауторка открива како мушки и женски ликови успостављају доминацију у дискурсу, као и како се њихови односи мењају у зависности од контекста. Истовремено, дефинише и основне елементе личних родних идеологија ове две списатељице и указује на њихову везу са поменутиим дискурзивним стратегијама примењеним у анализираним текстовима.

Шесто поглавље наглашава важност визуелних аспеката књижевности, упознајући читаоца с концептом мултимодалне интерпретације. Ауторка пружа примере из анализираних романа, анализирајући како визуелни елементи, попут илустрација и корица, доприносе укупном значењу текста. Ово поглавље указује на важност мултидимензионалног читања књижевности, истичући да текст не постоји у вакууму, већ у корелацији с визуелним аспектима.

У седмом поглављу, ауторка сумира све до сада добијене резултате и упоређује их, указујући на заједничке мотиве и сличне језичке стратегије које обе ауторке користе. Ово поглавље представља важан део дисертације, јер пружа критичку анализу односа слободе и моћи, као и начина на који се ови концепти манифестују у књижевном дискурсу. Ауторка успева да успостави паралеле између развоја ликова и њихових родних идеологија, што доприноси дубљем разумевању начина на који личне и друштвене идеологије утичу на књижевно стваралаштво.

Закључак резимира важне налазе и потврђује хипотезе постављене у уводном делу. Ауторка истиче да су достигнути очекивани резултати, али такође указује на ограничења истраживања и предлаже нове правце за будућа истраживања. Њене препоруке за упоредну мултимодалну анализу других књижевних дела представљају важан допринос будућем развоју ове области.

Дисертација Јелене Штефан пружа свеобухватан и дубок увид у начин на који се феминистичке идеологије рефлектују у књижевном дискурсу двеју списатељица различитих генерација, повезаних менторским односом и сарадњом, Маргарет Атвуд и Наоми Алдерман. Ауторка успешно комбинује различите методолошке приступе, укључујући критичку анализу дискурса и мултимодалну анализу, што значајно обогаћује како увиде књижевне теорије, тако и феминистичке студије. Овај рад не само да истражује сложеност односа моћи у књижевности, већ и отвара врата за нове перспективе и дискусије о феминизму и књижевном дискурсу.

Ауторка на тај начин показује завидну способност за критичко разматрање и синтезу различитих теоријских приступа, чиме унапређује разумевање феминистичке књижевности и доприноси ширем истраживању друштвених и родних идеологија у књижевности.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији:

1. Штефан Јелена. Аспекти семантичког примовања: асоцијативна повезаност и преклапање семантичких одлика наспрам емоција и тренутног расположења. Девети Скуп младих филолога у Крагујевцу. Савремена проучавања језика и књижевности, год.10, књига 1 (2018), 153-165 стр. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет. 81'37:159.942 ИСБН 978-86-80796-34-5
2. Штефан Јелена. The Influence of Emotions and Current Mood on Modal Statement: A Corpus Analysis of the Dialogues in Henry James's Daisy Miller. Живи језици: часопис за стране језике и књижевности, год. 40, бр. 1 (2020), 261-277стр. Београд: Друштво за стране језике и књижевности, Филолошки факултет. 371.3::811.134.2'243 <https://doi.org/10.18485/zivjez.2020.40.1.13>

уз напомену:

Навести називе радова, где и када су објављени. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

Кликните да бисте почели унос текста.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Дисертација Јелене Штефан истражује књижевне дискурсе романа *Јестива жена* и *Моћ*, фокусирајући се на личне родне идеологије ауторки, Маргарет Атвуд и Наоми Алдерман. Ауторка наводи неколико разлога за избор ових романа: оба су део англосаксонске књижевности, оба су екранизована и обе ауторке деле сличне родне идеологије и ставове о родној неравноправности.

Њено истраживање указује на сличности у језичким структурама које рефлектују доминацију и подређеност у дискурсу. Дискутује се о процесу трансформације књижевних ликова, као и о биолошким и психолошким променама које се дешавају у оба романа.

У закључку своје дисертације, Јелена Штефан наводи да обе ауторке користе исте језичке стратегије за исказивање моћи, без обзира на различите фиктивне светове ових романа. Коначно, истраживање закључује да оба романа, кроз изградњу ликова и коришћене сличних или идентичних језичких структура, рефлектују друштвену моћ и родну неравноправност, што указује на заједничку родну идеологију ауторки.

Текст пружа дубок увид у књижевне дискурсе Атвуд и Алдерман, истичући сложеност односа између рода, моћи и друштвених структура. Анализирајући различите аспекте књижевних дела ове две списатељице, ауторка успешно повезује личне идеологије ауторки са њиховим књижевним представама, што је значајан допринос феминистичким студијама.

Међутим, постоје и одређена ограничења овог истраживања, на које сама ауторка дисертације указује. На пример, анализа би могла детаљније да истражи контекстуалне факторе који утичу на формулисање ових идеологија, укључујући историјске и културне контексте у којима су Атвуд и Алдерман писале. Додатно, док текст истиче сличности у језичким стратегијама, важно је размотрити и разлике у начинима на које ове ауторке представљају родне проблеме, с обзиром на то да свака уноси свој јединствени глас у дискурс.

Тиме што комбинује критичку анализу дискурса и мултимодалну анализу, текст пружа ширу платформу за разумевање сложености родних идентитета у књижевности. Иако пружа дубоку и свеобухватну анализу, будућа истраживања би могла проширити ову базу на друге жанрове или контексте, како би се добила свеобухватнија слика о међусобној повезаности родних идеологија и књижевног дискурса.

У закључку, текст је значајан у контексту феминистичког проучавања, јер истиче важност књижевности као алата за истраживање и разумевање друштвених структура и родне динамике.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА
НАПОМЕНА: Навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Кликните да бисте почели унос текста.

Дисертација Јелене Штефан, *Књижевни дискурс као огледало феминистичких идеологија у нефикционалним радовима Маргарет Атвуд и Наоми Алдерман: упоредна анализа дискурса о феминизму и дискурса у њиховом књижевном делу*, нуди важан увид у књижевне дискурсе романа *Јестива жена* Маргарет Атвуд и *Моћ* Наоми Алдерман, фокусирајући се на родне идеологије ових ауторки. Ауторка ове дисертације истиче како оба романа одражавају личне идеологије списатељица, што подстиче детаљније разматрање књижевних текстова у контексту родне неравноправности. Штефан користи друштвено-историјски приступ критичкој анализи дискурса да би открила језичке стратегије које указују на доминацију и

подређеност које се из реалног преносе у фиктивни свет ових романа, чиме унапређује разумевање динамике моћи у текстовима. Захваљујући фокусу на развоју и сазревању ликова као одраза динамичних и неравноправних родних односа, ова дисертација пружа нове увиде у емоционалне и психолошке аспекте феминистичке књижевности. Укључивање мултимодалне анализе додатно обогаћује истраживање, илуструјући како визуелни елементи и структура текста доприносе књижевном дискурсу. На крају, ова дисертација истиче сличности у језичким стратегијама и темама које повезују обе ауторке, што отвара пут за даље истраживање у области феминистичке теорије и књижевности.

Свеобухватан приступ Јелене Штефан не само да продубљује разумевање књижевних дела Атвуд и Алдерман, већ и доприноси ширем контексту проучавања родне теорије у савременој књижевности. На основу изложеног може се закључити да је ауторка приступила изради тезе на зрео и предан начин, и исто тако формулисала стечена сазнања и закључке свог истраживања.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:
Комисија препознаје вредност истрајног и минуциозног рада кандидаткиње Јелене Штефан и предлаже Већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да рукопис под насловом *Књижевни дискурс као огледало феминистичких идеологија у нефикционалним радовима Маргарет Атвуд и Наоми Алдерман: упоредна анализа дискурса о феминизму и дискурса у њиховом књижевном делу* прихвати као докторски рад који испуњава услове предвиђене законом, а да кандидаткињу Јелену Штефан позове на усмену одбрану

Потписи чланова комисије:

1. Доц. др Мирјана Даничић (председница Комисије)
2. Доц. др Грета Гец
3. Проф. др Јасмина Теодоровић